

різних чинників на організм), -osis (вказує на хворобливий процес із тривалим або хронічним перебігом, множинність, численні утворення), -itis (вказує на назви захворювань запального характеру), -oma (вказує на наявність доброякісних або злоякісних новоутворень у тканинах чи органах), -ema (вказує на наявність висипу, набряку або нариву). Як показують результати досліджень, однією з поширених словотвірних моделей є «основа назви хімічного елемента + суфікс -ismus (у значенні хронічне отруєння), напр., iodismus ← хімічний елемент Iodum, основа Iod- + суфікс -ismus → хронічне отруєння йодом і сполуками йоду; bismuthismus ← хімічний елемент Bismuthum, основа Bismuth- + суфікс -ismus → хронічне отруєння вісмутом або його сполуками. Аналогічно утворені терміни arsenismus, phosphorismus, manganismus, hydrargyrisumus, plumbismus тощо. Доцільно зауважити, що рівноцінним синонімом до терміна hydrargyrisumus є mercurialisumus. В основу цього терміна покладена зарубіжна назва ртуті Mercurium, яка у новій вітчизняній номенклатурі замінила «стару» латинську назву Hydragyrum, залишивши при цьому в Періодичній системі Д.І. Менделєєва незмінним хімічний символ попередньої назви - Hg. Інколи для уточнення тяжкості та глибини ураження використовується термінотворча модель «префікс hyper (вказує на перевищення) або префікс hypo (вказує на недостатність або пониження) + основа назви хімічного елемента + суфікс -ismus»: hypoiodismus ← hypo+iod+ismus → захворювання, спричинене недостатністю йоду в організмі. Як бачимо з наведеного прикладу, значення суфікса -ismus у цих випадках обмежується поняттям «хворобливий стан, спровокований дією певного чинника на організм». У переважній більшості терміни, утворені за іншою моделлю «основа/усічена основа назви хімічного елемента + суфікс -osis», вказують на хронічне захворювання, спричинене постійним вдиханням пилу того чи іншого хімічного елемента, і утворюють назви професійних нозологічних одиниць. Наприклад, aluminosis ← хімічний елемент Aluminium, основа Alumin- (усічена основа Alumin-) + суфікс -osis → алуміноз: професійна хвороба з розвитком фіброзу легень у разі тривалого вдихання пилу алюмінію та його оксиду; silicosis ← хімічний елемент Silex, основа Silic- + суфікс -osis → силікоз: професійна хвороба з розвитком фіброзу легень у разі тривалого вдихання пилу з високим вмістом кремнію диоксиду; stannosis ← хімічний елемент Stannum, основа Stann- + суфікс -osis → станоз: професійна хвороба з розвитком фіброзу легень у разі тривалого вдихання оксиду олова. Ми відшукали кілька трикомпонентних термінів, у яких суфікс -osis має значення «хворобливий стан на тлі надміру певних елементів», напр., arsenomelanosus ← хімічний елемент Arsenicum, основа Arsenic- (усічена основа Arsen-) + основа melan- від грецького прикметника melas – вказує на темне забарвлення + суфікс -osis → арсеномеланоз: темне забарвлення шкіри внаслідок тривалого вживання препаратів миш'яку; arsenokeratosus ← хімічний елемент Arsenicum, основа Arsenic- (усічена основа Arsen-) + основа kerat- від грецького іменника keras – ріг; у складних словах вказує на зроговіння+суфікс -osis → арсенокератоз: суцільне або локальне зроговіння долонь і підшов як наслідок тривалого вживання препаратів миш'яку. Окрім того, ми звернули увагу на два терміни з суфіксом -osis, для перекладу яких в українській мові використовується слово «отруєння»: fluorosis ← хімічний елемент Fluorum, основа Fluor- + суфікс -osis → фтороз: хронічне отруєння фтором, яке характеризується дистрофією емалі зубів, підвищеною крихкістю і змінами в скелеті та thallitoxicosis ← хімічний елемент Thallium, основа Thalli- + основа toxic- від грецького слова toxon- отрута + суфікс -osis → талітоксикоз: отруєння талієм. Хімічний елемент залізо в Періодичній системі Д.І. Менделєєва позначається латинським словом Ferrum, але, як показала вибірка, для утворення клінічних термінів, пов'язаних із залізом, використовується грецький іменник sideros – залізо, зокрема його основа sider-, яка у складних термінах вказує на відношення до заліза. В УЛАМЕС зафіксовано аж 23 терміни, до складу яких входить основа sider-, серед яких два двокомпонентні суфіксальні утворення siderismus і siderosis. Цікаво, що термін siderismus має нетиповий для використаного суфікса переклад українською мовою «накладання металів на ділянки шкіри з лікувальною метою». Терміну siderosis відповідає, по-перше, типовий переклад «професійна хвороба з розвитком фіброзу легень у разі тривалого вдихання пилу заліза або його сполук», по-друге, «відкладання сполук заліза у тканинах та органах». Як бачимо, у другому випадку використано значення суфікса -osis, яке вказує на множинність. Жодних прикладів термінів з суфіксами -itis, -oma, -ema нами не виявлено, що пояснюється семантичним значенням цих суфіксів.

Скрицька Н. В.

МЕТАФІЗИКА В СТРУКТУРІ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ

Кафедра суспільних наук та українознавства

Вищий державний навчальний заклад України

„Буковинський державний медичний університет”

Метафізика – найбільш фундаментальна й найбільш контраверсійна частина філософії. Інколи її ототожнюють із самою філософією і вживають ці терміни як синоніми. А тому всі труднощі, пов'язані з визначенням природи філософського знання, поширюються і на метафізику. Хоча остання, звісно, має специфіку предмета та свої особливості.

Метафізика – це дисципліна з довгою історією, і впродовж розвитку філософської думки її сприймали по-різному. Різні концепції метафізики пов'язані з різними методологіями й навіть з різними предметами цієї дисципліни. Однак, як можна визначити предмет самої метафізики? Всі спроби відповісти на це питання наштовхуються на труднощі, адже предмети (об'єкти), з якими має справу метафізичне знання, позбавлені емпіричних спостережень, як це, для прикладу, визначено в біології, хімії, фізиці, економіці та інших дисциплінах. Отже, питання дати дефініцію метафізиці як науці веде нас до її першооснов. Засновником

метафізики був Арістотель (хоча самого терміну не створив!). Метафізику філософ визначав як теорію пояснення загальних сутностей або ж спробу пояснити суще як суще. Згідно цієї концепції, метафізика є найзагальнішою з усіх дисциплін; її завдання – ідентифікувати природу та будову всього, що є.

Предмет метафізики не може бути фіксований чуттєвим досвідом, однак він осягається розумом, тобто має умоглядний характер. Тому, характеризуючи метафізичне знання з цієї сторони, можемо стверджувати, що вона є спробою дослідити царину надчуттєвого; є пізнанням надчуттєвої реальності.

Іммануїл Кант, для прикладу, головною особливістю метафізики вважав дослідження реальності зі самих лише понять. Створивши дві метафізики, – трансцендентну й критичну, він відрізняв її від науки, яка завжди спирається у пізнанні своїх об'єктів на чуттєвий досвід. В чому ж завдання метафізики? На думку І. Канта, окреслити найзагальніші особливості нашої думки й знання. Крім того, метафізика прагне ідентифікувати найзагальніші концепти, застосовані в нашій репрезентації світу за допомогою розуму. Отже, питання щодо природи та правомірності метафізики як філософської науки осмислюється, виходячи із надчуттєвої, позадосвідної реальності. А тому будь-які судження метафізика завжди виходять за межі людського знання.

Ключову роль у метафізиці як теорії філософського знання відіграють категорії, тобто найзагальніші способи визначення сущого. Дискусії виникають, коли йде мова про існування сутностей дуже загального роду або дуже загальної категорії. Завдання філософів – створити повну структуровану метафізичну теорію, тобто „надати повний список категорій, під які підпадають речі, та ідентифікувати види відношень, які є між цими категоріями”. Мабуть, чи не найяскравішим прикладом в історії філософської думки щодо вивчення категорій є епоха Середньовіччя, представлена реалістами, концептуалістами та номіналістами. Саме в Середньовіччі, а особливо в період розвитку схоластики, категоріальний апарат набув новизни та значно вдосконалився: створився новий категоріальний апарат, філософи працювали над новими категоріальними відношеннями та зв'язками; набуло форми теоретичне (шкільне) мислення.

Телеки М.М.

ЕПОНІМІЧНІ ТЕРМІНИ З ІМЕНАМИ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ ЛІКАРІВ

Кафедра іноземних мов

Вищий державний навчальний заклад України

«Буковинський державний медичний університет»

У сучасній науці продовжують топитися суперечки навколо проблем епонімії. Дотепер залишаються дискусійними проблеми впливу ідеосемантики власного імені на значення і функціонування термінів, властивості епонімічних термінів як когнітивно-комунікативних одиниць.

Найбільш насичені епонімами мікросистеми медичної термінології. Актуальність розвідки зумовлена необхідністю опису епонімічних термінів як засобу професійних знань, що використовуються в процесі діяльності медичних фахівців. Дослідження різнобічних аспектів мови медицини та окремих мікросистем медичної термінології здійснювали і зарубіжні, і вітчизняні лінгвісти: зокрема французькі (André Lapiette 1989); іспанські (David Ezpeleta 2004, 2006); російські (Е.В. Варнава 2009, В.М. Лейчик 2011, Е.М. Какзанова 2011); білоруські Е.И. Гринкевич, А.А. Шарпа (2013); українські (М.М. Дзюба 2011, 2016).

Когнітивно-інформаційна сутність будь-якого терміна спрямована на його посередництво у процесі професійно-наукового спілкування. Це дозволяє відобразити термінотворчість як цілеспрямовану номінативну діяльність, що чиниться в інформаційному просторі конкретної мови у тісному взаємозв'язку з розвитком пізнання (М.М. Володіна, 1998). Для будь-якої власної назви є визначальним той факт, в якому типі культури, в якій країні та якою мовою вона утворилася у середині підмови медицини. Носій антропоніма відіграє також важливу роль у розвитку певної галузі медичної науки, оскільки він є представником певної культури. Антропонім у структурі терміна доповнює знання, скрите під зовнішньою структурою, виступає хранителем певного культурного етносу, історичних подій, що відбувалися у процесі розвитку медичних знань.

Мета дослідження – опис епонімічних термінів, що функціонують у морфології, компонентом яких є власні імена давньогрецьких лікарів, і досягається виконанням таких завдань: розглянути епоніми як засіб збагачення лексичного складу мови; установити роль епонімічних термінів як трансляторів лінгвокогнітивної і лінгвокультурологічної інформації.

У праці використаний «Ілюстрований словник епонімів у морфології». Для реалізації мети і завдань використовується метод аналізу, описовий метод, що передбачає лінгвістичні спостереження і узагальнення.

Терміни-епоніми виникають завдяки визнанню наукових відкриттів, які здійснили вчені-дослідники в галузі медицини. Власне ім'я як мовний знак дозволяє розглядати терміни-епоніми у світлі когнітивного підходу. Як стверджує Є.М. Какзанова, «наявність ономастичного концепту у концептосфері національної мови дозволяє не тільки зберігати знання про власне ім'я і знання про світ, а й відображати найважливіші аспекти концептуальної картини світу».

Терміни, компонентами яких є власні імена, не тільки стають джерелом пізнання об'єкту або процесу, когнітивно значущими у медичній професійній сфері. Вони мають здатність транслювати інформацію про першовинахідників, етнос, країну, в якій жили і практикували у певний історичний відрізок часу. Так, латинський термін *tendocalcaneus* відомий ще як *сухожилля Гіпократа* – сухожилля триголового м'яза гомілки, що прикріплюється до горба п'яткової кістки (більш вживаний син. *сухожилля Ахілла*, за іменем грецького героя з відомого твору «Іліада»). Морфологічне поняття зберігає ім'я давньогрецького лікаря